

УДК 378.043

ТРЕНІНГ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ТЕХНОЛОГІЯ НА ЗАНЯТТЯХ З КУРСУ “ПЕДАГОГІКА”

Галина П’ятакова

*Львівський національний університет імені Івана Франка
вул. Дорошенка, 41, 79000 Львів, Україна*

Досліджено особливості тренінгу як педагогічної технології навчання. Психофізичні вправи, застосовані викладачем на заняттях, дають студентам можливість адаптуватися до педагогічної діяльності. Наведено приклади деяких вправ з тренінгу та відзначено його переваги на заняттях з курсу “Педагогіка”.

Ключові слова: тренінг, педагогічна освітня технологія, психофізичні вправи.

Реформування освіти в Україні привело до корінних змін у навчальному процесі середньої та вищої школи. Вищі заклади України переходять на нові технології навчання, популярними серед яких сьогодні є комп’ютерне та дистанційне навчання, методи проектів, інтерактивна методика. Цілі і завдання, які стоять перед освітянами, потребують впровадження не лише нових педагогічних технологій, нових методів і прийомів, нових форм організації навчання. Нові форми навчання розвивають і нові відношення між об’єктом і суб’єктом, нові суб’єкт-суб’єктні стосунки між вчителем і учнем. Саме групова форма роботи, що набула популярності у вищій школі, дає змогу розвиватися особистісно-зорієнтованому навчанню.

Педагогічна технологія ще, на жаль, не має одностайного визначення. Її можна розглядати як **упорядковану систему дій**, виконання яких веде до досягнення поставленої мети (Н.Таманчук), або як **системний метод** створення, впровадження і визначення усього процесу викладання і засвоєння знань з урахуванням технічних і людських ресурсів (ЮНЕСКО). Таким чином, педагогічна технологія функціонує і як наука, що досліджує раціональні шляхи навчання, і як система способів, принципів і регулятивів, які застосовуються в навчанні, і як реальний процес навчання.

Якщо розглянути більш об’ємне визначення технології як **мистецтва, майстерності, вміння, сукупності** методів оброблення, змін станів, і конкретне визначення технології як **сукупності прийомів**, що застосовуються в якійсь справі, майстерності, мистецтві, то можна визначити основну особливість педагогічної технології [2, с. 14-18]. Не кожен прийом або метод, застосований на занятті викладачем, ми вважаємо

педагогічною технологією. Педагогічна технологія – це продумана в деталях **модель** спільної педагогічної діяльності з проектування, організації і проведення навчального процесу, з обов'язковим застосуванням комфортних умов для викладача і студентів.

Працюючи в умовах сьогодення, розумієш, що від стосунків між викладачем і студентами, які формуються на заняттях в університеті, залежить реалізація конкретних навчальних цілей. Нам, викладачам педагогіки, необхідно не лише утверджувати ці стосунки на практичних заняттях та лекціях, але й навчити сучасних студентів, майбутніх вчителів і викладачів, вмінню встановлювати взаємовідносини між своїми майбутніми учнями. Безумовно, мало лише декларувати демократичний стиль спілкування у навчальному процесі, потрібно впроваджувати на заняттях з курсу “Педагогіка” такі методи і прийоми, які б давали можливість студентів-спеціалістів чи магістрів навчатися спілкуванню з аудиторією. На наш погляд, формуванню комунікативних умінь, створенню доброзичливої атмосфери у спілкуванні на практично-семінарському занятті допомагає методика тренінгу.

Впродовж ХХ ст. тренінг як засіб адаптації людини до професійної діяльності, як засіб перепрограмування поведінки та діяльності, що вже існує у людини, отримав широке визнання та впровадження у різні сфери людської діяльності. Сьогодні вже добре відомий досвід Лейпцизької (Манфред Форвег, Традель Альбер), Талліннської (Х.Міккін), Ленінградської (Л.Петровська, Ю.Ємельянов, С.Макшанов) шкіл. З 1993 р. у Санкт-Петербурзі створено Інститут Тренінгу, в якому було розроблено дворічну програму підготовки спеціалістів та п'ятнадцятиденну програму методичної підготовки, яка є популярною серед молоді сьогодні. Тренінг можна розглядати як групу методів, упроваджених на розвиток здібностей до навчання та оволодіння будь-яким складним видом діяльності. Сьогодні існує декілька видів тренінгу: *тренінг партнерського спілкування*, *тренінг сенситивності* та *тренінг креативності*, що пов'язані з психогімнастичними вправами, які націлені на формування та розвиток умінь, навиків та настанов ефективного спілкування [3, с. 3-8].

Адаптація студента до професії вчителя починається з курсів “Психологія”, “Педагогіка”, методика викладання фахової дисципліни та безпосередньо під час педагогічних практик, коли студенти самостійно готують і проводять уроки та позакласні виховні заходи з учнями у базових школах або зі студентами в університеті. При обговоренні результатів педагогічних практик, під час проведення підсумків досить часто чуєш від студентів, що вони мали проблеми у спілкуванні зі школярами, особливо коли спілкувалися з підлітками. Дійсно, у студентів ще немає досвіду, щоб правильно прийняти те або інше рішення у розв'язанні конфліктної ситуації,

але знайти спільну мову з учнями вони мусять. Перша зустріч, знайомство з учнями відіграють важливу роль у подальшій роботі. Тому на заняттях з курсу “Педагогіка” ми застосовуємо метод “комунікативна атака”, коли кожен студент за 1,5 хвилини повинен представити себе класу. Така своєрідна самореклама потребує підготовки, відбору тільки тієї інформації, яка була б невідомою і змогла б зацікавити учнів. Говорити про те, що ви – вчитель з історії або географії не варто, про це і так мусять знати ваші учні. Важливіше розповісти про те, як ви стали вчителем і про ваші захоплення та вподобання.

Кожна доросла людина, яка хоче, щоб про неї склалося приємне враження, має вміти “подати” себе. Від цього інколи залежить її майбутнє. Саме з вправ “знайомства” починається кожне заняття з тренінгу спілкування.

Тренінг партнерського спілкування дає змогу сформувати таке спілкування, при якому враховуються інтереси інших учасників, що взаємодіють, а також їхні почуття, емоції, переживання, визначається цінність особистості іншої людини.

Тренінг сенситивності дає можливість розвивати чутливість у сприйнятті оточуючого світу, психологічних явищ і насамперед самого себе. Розвинута сенситивна здібність здебільшого засвідчує можливості людини у встановленні та підтримуванні контактів під час спілкування. Тому тренінг сенситивності необхідно проводити з керівниками різного рівня, педагогами, психологами, соціальними та медичними працівниками, співробітниками рекламних, страхових, інформаційних та інших компаній.

Тренінг креативності фактично дає можливість простежити та оцінити досягнення в межах програми тренінгу, з’ясувати, які відбулися зміни у професійній діяльності представників різних фахових груп. Продукти тренінгу креативності – це швидкість, гнучкість, точність, оригінальність мислення, толерантність, здібність до вирішення проблемних завдань та ситуацій. Мета психогімнастичних вправ усіх видів тренінгу – створити такий рівень відкритості, відвертості, довіри, емоційної свободи, згуртованості, і такий стан кожного учасника, які спонукали б до успішної праці, просуватися вперед у змістовному плані. Отже, сутність тренінгу і його мета наближаються до нашої мети – підготувати всебічно розвинену, інтелектуальну, культурну, самостійну і самодостатню особистість, спроможну творчо підходити до виконання обов’язків педагога.

Кожна з вказаних груп уміщує понад сімдесят тренінгових вправ, проте ми зупинимося лише на деяких з них. Розвиток творчих здібностей дітей залежить від творчості самого вчителя, його вміння оригінально мислити, ставити та вирішувати проблемні питання. Вже під час перших вправ майбутній вчитель повинен уявити досить абстрактний процес

креативності у реальних образах. Він має усвідомити наявні бар'єри при проявах креативності та навчитися створювати умови для їхнього подолання. Саме виконуючи вправи студент змушений знаходити креативні рішення або способи поведінки, що свідчитимуть про його креативні здібності. Одна з вправ, яку можна було б виконати в умовах аудиторії на практичних заняттях, потребує від студентів зосередитися на собі, своїх думках, почуттях. Студентам пропонують закрити очі, відчуті все своє тіло, зосередившись на ідеї про мінливість світу, в якому ми живемо. Викладач, допомагаючи студентам, задає питання: "Які думки виникають у вас? Як ви відчуваєте себе у такому мінливому світі?" Після того, як група підготується до роботи, всім пропонується намалювати свої враження від пережитого. Наступний крок – розподіл учасників на групи, в яких, спілкуючись між собою, всі студенти намагатимуться поділитися своїми враженнями. Важливим є ще один крок: всі разом розмірковують над якостями поведінки людини, які допомагають або заважають жити у мінливому світі.

Багато вправ з цього розділу виконують за допомогою м'яча, коли група сидить у колі. Викладач по черзі передає м'яч та називає предмет. Той, кому він дістанеться, повинен назвати три засоби нестандартного використання цього предмета, наприклад, *молоток* – прес-пап'є – вішак. Цікавою є вправа з м'ячем, коли одні учасники називають слова "*земля*", "*вода*" "*повітря*", а інші, які ловлять м'яч, досить швидко називають *звіра*, *рибу* або *птаха*. Ця вправа перевіряє вміння швидко реагувати, розвиває швидке мислення. Завдання ускладнюється, якщо той, хто має м'яч, називає іменник, а той, хто отримав, – інше слово, яке асоціюється з першим, наприклад, *молоко* – *чашка* – *ложка* та ін. Можна називати будь-які об'єкти, а той, у кого опиниться м'яч, – країну, що асоціюється з названим предметом.

Краще пізнати один одного можна за допомогою вправи, під час якої всі учасники по черзі кидають один одному м'яч і називають чесноту цієї людини. Ця вправа дає змогу розвиватися позитивним якостям: довірі, доброті, особистісній підтримці, що веде до "потепління" атмосфери у групі загалом. Цьому сприяє і вправа, коли учасники після того, як сконцентрували увагу на своєму партнерові зліва, порівнюють його з якоюсь архітектурною спорудою, пояснюючи йому свої асоціації. Оскільки кожен з учасників тренінгу отримав образні і вербальні відображення своєї особи, асоційовані з архітектурною спорудою або твариною, чи з літературним героєм, то це збагачує уяву людини про себе значущими деталями, які зможуть допомогти їй у подальшій самооцінці. До креативних вправ належать і такі, які безпосередньо дають змогу розвиватися педагогічним здібностям, і їх необхідно проводити на заняттях з курсу "Основи педагогічної майстерності". У цьому випадку ми пропонуємо вправу на розвиток версійного мислення. Студенти мусять уявити таку ситуацію: по дорозі до

дому ви зустрічаєте групу підлітків, які кидають ніж у дерево. Потрібно придумати максимальну кількість варіантів вашої поведінки, яка змогла б переконати підлітків знайти собі інше заняття. Всі варіанти-версії необхідно обговорити. Отже, така вправа потребує не лише творчого підходу – варіанти не мають повторюватися, але й знання психології підлітків, їхніх вікових особливостей. Ми навели лише декілька прикладів вправ, що допоможуть розвивати творчі здібності майбутніх педагогів.

Корисними є вправи, які складаються з завдань з невербальним спілкуванням. Наприклад, на спині одного з учасників, який знаходиться у центрі кола, закріплена картка з написом будь-якого поняття (*весна, вода, місто*). Цю картку учасник не бачить, та за допомогою підказки інших невербальними засобами може здогадатися, що саме написано на ній. Можна складати речі у рюкзак для подорожі, жестами та рухами зображаючи ті речі, які потрібно взяти з собою. Допомагає розвивати жестикуляцію і вправа-привітання невербальними засобами. Такі вправи дають змогу навчити студентів правильно спілкуватися з учнями за допомогою рухів, жестів. Студентам важко даються вправи з невербального спілкування, тому бажано включати їх у практичні заняття з курсу “Основи педагогічної майстерності”.

Заняття з тренінгу дають змогу студентам засвоїти парну і групову форми роботи і їхні особливості. Об’єднавшись у пари, студенти відпрацьовують вправи на передавання і оволодіння інформацією. “Партнер по парі, вислухавши чергове повідомлення, має відреагувати на нього словами або дією, продемонструвавши розуміння змісту прохання, з яким до нього звернулися [1, с. 146]”.

Групова форма роботи досить часто використовується під час тренінгу. Цікавою є вправа, де у колі ведеться розмова на вказану тему. Можна придумати всім разом казку, фантастичне оповідання, детектив, сюжет мультфільму. Будь-хто починає оповідь, інші за годинниковою стрілкою продовжують її. “Тему можна визначити заздалегідь, проте допускається і спонтанний початок. Можна і заздалегідь домовитися про індивідуальний внесок кожного у групове оповідання: наприклад, дозволяється проговорювати не менше двох речень протягом однієї хвилини [1, с. 146]”. Після закінчення оповідання група оцінює результат спільної творчої праці: оригінальність сюжету, вдалий початок, несподіване закінчення. Ця вправа корисна для студентів-філологів та інших гуманітарних факультетів, тому що розвиває метафоричне мовлення та художньо-образне мислення.

Популярним сьогодні є такий засіб тренінгу, як *сторітелінг*, який вже понад сотню років відомий у Англії і в США. Це усний переказ відомої казки, анекдота, пригоди, в якому версія оповідача відрізняється від оригіналу. Вважається, що сторітелінг стимулює уяву, формує основи літературного

смаку, виконує важливу роль у становленні особистості учнів і їхньої соціальної адаптації. [1, с. 147].

Зв'язок тренінгу з методикою групової форми роботи потребує від студентів мобільності, можливості швидко рухатися в аудиторії. Тому ліпше займатися у класі, який спеціально до цього пристосований. Безперечно, інтер'єр дуже важливий у груповій роботі зі студентами, вони повинні бути "мобільними" у спілкуванні. А якщо немає відповідних умов для роботи? Достатньо просто розвернути студентів, що сидять на двох партах, обличчями один до одного, і вже створено маленькі групи для заняття. Можна спробувати працювати зі студентами, що сидять на одній парті, – створено парну групу. Якщо розвернути всіх студентів, що сидять в одному ряду (наприклад, на 6-7 партах), обличчями один до одного, то створюється уявне коло, де разом можуть працювати 12-14 студентів. Потрібно лише викладачеві пересунути свій стілець ближче до них. Працювати зі студентами, коли ви бачите очі всіх, цікаво. Це створює додатковий комфорт у спілкуванні, підтримує у вирішенні важливої проблеми, розвиває комунікативні здібності, необхідні у дискусіях. Можна запропонувати взятися всім за руки, щоб відчути готовність працювати у команді.

Отже, досвід засвідчує, що впровадження тренінгу на практичних заняттях з курсу "Педагогіка" дає змогу викладачеві адаптувати студентів до педагогічної діяльності, навчити його правильно спілкуватися зі своїми учнями, показати багатосторонність педагогічного спілкування. Цілі курсу "Педагогіка" і тренінгу збігаються. Насамперед тренінгові вправи сприятимуть розвитку педагогічних здібностей та умінь оволодіти таким складним видом діяльності, як діяльність учителя. Вони дадуть змогу зекономити час, практично відтворити комунікативні вміння педагога, що неможливо на звичайних практично-семінарських заняттях, та, врешті-решт, готують студента до мікрвикладання конкретної дисципліни в аудиторних умовах. Тому ми можемо вважати тренінг новою технологією у навчальному процесі, яка адаптує майбутніх педагогів до професії.

Тренінг, як нова педагогічна технологія, дає можливість застосовувати різноманітні методи і прийоми; як модель сукупної діяльності вчителя і учня, дає змогу організувати і проводити навчальний процес; створювати комфортні умови для співпраці вчителя і учнів, викладачів і студентів; виявляти майстерність, вміння і мистецтво педагогів.

1. *Криулина А. А.* Эргодизайн образовательного пространства (размышления психолога). М., 2003.
2. *Селевко Г. К.* Современные образовательные технологии. М., 1998.
3. *Практикум по социально-психологическому тренингу.* СПб, 1997.

**TRAINING WORKSHOP AS A PEDAGOGICAL METHODOLOGY AT
THE LESSONS OF THE COURSE “PEDAGOGICS”****Halyna Pyatakova***Ivan Franko National University of Lviv,
Doroshenko Str., 41, Ua-79000 Lviv, Ukraine*

The article researches the peculiarities of a training workshop as a method of instruction. Psychological and physical exercises offered by teacher help students to adapt to pedagogical activity. The author gives examples of some training exercises and points to the advantage of using them in teaching the course “Pedagogics”.

Key words: training workshop, pedagogical methodology, psychological and physical exercises.

Стаття надійшла до редколегії 13.02.2003
Прийнята до друку 18.06.2003